

пояснення, довідки, документи, матеріали, відомості з питань, що виникають під час контролю, призначати експертизу, інвентаризацію та інші форми контролю; надавати обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень і недоліків; притягувати до відповідальності правопорушників, накладати штрафні санкції. Частина з таких прав є загальними, які мають будь-які суб'єкти контролю за діяльністю правоохоронних органів (вимагати усунення виявлених порушень вимог законодавства; вимагати припинення дій, які перешкоджають здійсненню контролю за їх діяльністю; одержувати пояснення, довідки, документи, матеріали, відомості з питань, що виникають під час контролю); частина спеціальними, які мають лише деякі з них (припинення протиправних дій; відміна незаконних актів управління; відсторонення винних осіб від виконання службових обов'язків; притягнення до відповідальності правопорушників, накладення штрафних санкцій).

Що стосується загальних прав правоохоронних органів як об'єктів контролю, то до таких варто віднести: вимагати від суб'єктів контролю додержання вимог законодавства; перевіряти наявність у них документів, які підтверджують їх контрольні повноваження; бути присутніми під час здійснення контрольних заходів; одержувати та знайомитися з актами та іншими документами складеними за результатами контролю; надавати усні та письмові пояснення, зауваження або заперечення під час реалізації контрольного заходу; робити заяви; подавати відповідні документи і порушувати клопотання про залучення нових документів; вимагати додаткового вивчення пояснень осіб, причетних до справи; оскаржувати в установленому законом порядку неправомірні дії органів контролю та їх посадових осіб.

6. Передбачають терміни реалізації контрольних заходів, види та форми документів, які приймаються за результатами контролю, відповідальність суб'єктів контролю, порядок оскарження їх дій та рішень за результатами контролю. На мою думку, у нормативно-правових актах, які визначають процедури проведення планових виїзних контрольних заходів (контрольної перевірки, інспектування) за діяльністю правоохоронних органів необхідно зазначити, що вони не можуть перевищувати двадцяти робочих днів, що стане дієвою гарантією упередження незаконного втручання в діяльність правоохоронних органів з боку контролюючих суб'єктів, відволікання останніх від виконання ними професійних завдань та функцій.

7. З одного боку, дисциплінують діяльність суб'єктів контролю, з іншого – є однією із гарантій об'єктів контролю від протиправного втручання контролюючих суб'єктів.

8. Їх результати можуть бути підставою для притягнення винного до відповідальності, відміни акта управління, відсторонення його від виконання службових обов'язків або навпаки – підставою для заохочення підконтрольного об'єкту, поширення його передового досвіду тощо.

Таким чином, під **адміністративними процедурами** здійснення контролю за діяльністю правоохоронних органів пропонуємо розуміти сукупність послідовних та взаємопов'язаних між собою стадій, які спрямовані на забезпечення реалізації контрольних повноважень суб'єкта контролю та охорону і захист прав та законних інтересів правоохоронних органів як об'єктів контролю.

Одержано 26.03.2019

УДК 34(091)

ІГОР ЛЬВОВИЧ НЕВЗОРОВ,

кандидат юридичних наук, професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2021-7886>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ КОРПУСУ ЖАНДАРМІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ В ХІХ СТОРІЧЧІ

Указ про заснування жандармської інституції – Корпусу жандармів – підписано 28.04.1827 р. з метою створення чіткої системи жандармських органів в центрі і на місцях, які виконували обов'язки спостережної, кінної міської та військової поліції. Уперше офіційно в правове поле було введено поняття «корпус жандармів». Уся імперія розділялася на округи, а в губернські міста

призначалися жандармські штаб-офіцери, які стежили за благонадійністю офіцерства, інтелігенції, окремих чиновників.

У вересні 1867 р. Правлячий Сенат затвердив нове Положення про Корпус жандармів, згідно з яким основною ланкою Окремого корпусу ставали губернські жандармські управління. Кожне управління мало свій розряд, який залежав від території, чисельності населення, а також специфічних особливостей, які впливали на суспільно-політичну ситуацію в регіоні [1]. Функції Корпусу жандармів збереглися ті ж самі, що і в Указі 28 квітня 1827 року. Однак у відповідності з п. Б параграфу 34 на Корпус покладалось додатково переслідування розбійників [2]. Щодо повноважень корпусу жандармів, то слід зазначити, що Положення 1867 р. зводило їх лише до спостереження, не конкретизуючи цей термін. В подальшому його конкретне смислове наповнення відбулося через спеціальні інструкції (§ 28) [1]. Додатково необхідно зауважити, що «Правила про порядок дій чинів Корпусу жандармів з вивчення злочинів» включив жандармів до числа учасників кримінального процесу [2].

Структура Корпусу жандармів складалась із двох частин. Перша була зведена у губернські жандармські управління, котрі здійснювали спостереження у сфері політичного розшуку, самостійно вели розшук політичних злочинців і їх розробку. Вони ж здійснювали дізнання і повне розслідування політичних злочинів. Друга частина зводилась у жандармські управління залізниць.

Внаслідок реорганізації центрального апарату МВС протягом 1880–1883 рр. було реформовано політичну поліцію. При цьому міністр внутрішніх справ став одночасно і шефом жандармів, замість відділення в МВС було створено Департамент поліції, який об'єднав керівництво загальною і політичною поліцією. Указом царя у 1881 р. в Санкт-Петербурзі створювалась Верховна розпорядча комісія з охорони державного порядку і громадського спокою. Була здійснена централізація управління політичним розшуком у МВС, де були сконцентровані усі поліцейські і жандармські сили. У результаті цих нововведень в країні стали з'являтися Відділення з охорони громадської безпеки.

Корпус жандармів підпорядковувався міністру внутрішніх справ, котрий був їх шефом. Командиром Корпусу був один із товаришів міністра.

У 1895 р. у Російській імперії було 72 губернських (обласних, міських) жандармських управлінь (у губерніях Царства Польського, крім того, діяли 38 повітових управлінь), Фінляндське і Шліссельбурзьке жандармські управління, 21 жандармське поліцейське управління залізниць. У них несли службу 571 офіцер, 13 класних чиновників, 424 вахмістри, 6017 унтер-офіцерів, 211 писарів. Окрім цього, 28 офіцерів і 9 класних чиновників служили у Головному управлінні і штабі корпусу, а також в управліннях двох жандармських округів, що ще залишалися, – Варшавського і Сибірського (перший з них було скасовано у 1896 р., другий – 1902 р.); 94 офіцери, 5 класних чиновників, 27 вахмістрів, 462 унтер-офіцери, 10 трубачів, 1243 рядові перебували у штатах стройових жандармських частин – трьох дивізіонів (варшавського, петербурзького і московського), 21 жандармської команди [3, с. 96; 4, с. 345].

Залежно від географічних особливостей губернії, наявності у ній потужного економічного потенціалу, чисельності населення, присвоювався розряд і відповідному губернському жандармському управлінню, що впливало і на грошове забезпечення його працівників. Перший розряд – столичні управління; другий – жандармські управління найбільших міст (Київ, Варшава, Вільнюс, Рига, Одеса, Нижній Новгород, Катеринослав, Іркутськ, Казань); третій розряд – усі інші губернські жандармські управління.

Загалом в Україні органи Корпусу жандармів були представлені наприкінці XIX ст. дев'ятьма губернськими жандармськими управліннями і жандармським управлінням м. Одеси. Жандармськими управліннями контролювалась територія тих губерній (областей, міст), у яких вони знаходились [3, с. 102–103].

Список бібліографічних посилань

1. Полное Собрание Законов Российской Империи. Собр. 2-е. Т. 42: 1867. Отд-ние 2. 1871. № 44956.
2. Полное Собрание Законов Российской Империи. Собр. 2-е. Т. 46: 1871. Отд-ние 1. 1874. № 49615.
3. Ярмиш О. Н. Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.: монографія. Харків : Консум, 2001. 288 с.
4. Общий состав управлений и чинов Отдельного корпуса жандармов : испр. по 15 янв. 1895 г. СПб., 1895. 134 с.

Одержано 26.03.2019